

Hea Riigikogu liige!

Mootorisõidukimaksu mõju lasterikka perekonna toimetulekule

Vabariigi Valitsus on andnud Riigikogule üle mootorisõidukimaksu seaduse eelnõu ja seletuskirja (Mootorisõidukimaksu seadus 364 SE), mille väljatöötamisele ei ole kahetsusväärset kaasatud ühte olulist sihtgruppi esindust, Eesti Lasterikaste Perede Liitu. Esindatavate suurperede tungival soovil peab Eesti Lasterikaste Perede Liit vajalikuks nimetatud teemas kaasa rääkida ning palume enne esitatud eelnõu seaduseks vormistamist täiendavalt analüüsida mootorisõidukimaksu mõju lasterikaste perede toimetulekule.

Mootorisõidukimaksu seadusega kehtestatakse Eestis mootorisõiduki aastamaks ja mootorisõiduki registreerimistasu. Mootorisõidukimaksu seaduse eelnõu seletuskirjas on fikseeritud, et mootorisõidukimaksu seaduse eesmärk on kehtestada Eestis sõidukitele suunatud keskkonnamaks, mis oma iseloomult on omandi- mitte tarbimismaks. Samas on seletuskirjas ka sedastatud, et maksu kohaldamine on väga tõhus tarbija käitumist mõjutav meede ja käesoleva eelnõuga planeeritav Eesti mootorisõidukimaks modelleeritakse vastavalt sellele. Seega püüab seaduseelnõu tegelikult sihtida korraga kolme erinevat eesmärki – säästa keskkonda, maksustada omandit ja mõjutada tarbimist. Väljatöötamiskavatsuse koostamise eel on püstitatud mitmed põhimõtted, millele kavandatakse mootorisõidukimaks vastama peaks, mh:

maksevõimet arvestav - maksustamise oluline põhimõte on maksevõime ehk maksukoormuse jaotus peab olema õiglane; mootorisõidukimaks *ei tohi olla liialt regressiivne*, nii et odavama (vanema) sõiduki omanikud maksaksid oma sissetuleku suhtes oluliselt rohkem maksu kui kallima sõiduki omanikud; *vaesemat elanikkonda arvestav* – eelduslikult vanemate sõidukite omanikele suurem maksu regressioon. Eesti Lasterikaste Perede Liit viis perioodil 25.10 – 05.11.2023 lasterikaste perede seas läbi mootorisõidukimaksu puudutava küsitluse. Küsitlusele **vastanute määr oli Liidu ajaloo aktiivseim** ning vastanute arv väga kõrge – 59,8% liikmeskonnast ehk 2332 perekonna esindajad, mis näitab, et teema puudutab ülekaalukalt lasterikkaid perekondi.

Küsitlusel osalenute keskmine leibkonna suurus oli 5,6 liiget ning keskmine laste arv peres 3,6 last. Kõige enam vastanuid, 67,1%, elab maal või asulas/alevikus, vastanutest 5,1% elab Tallinnas ning 9,3% elab maakonna keskses.

Vastustest selgus, et 95,7% kasutab sõidukeid igapäevaselt, sellest 92% hindas sõidukite kasutamist hädavajalikuks, sest ühistranspordiga ei saaks nad igapäeva toimetusi aetud. Suurem osa vastajatest (68%) omab kahte või kolme sõiduvahendit ning 30% lasterikastest perekondadest omab ühte sõiduvahendit.

Küsitluses uuriti ka vastanute arvamust kavandatava automaksu teemal. Selgus, et 56,9% on väga mures, kuidas uue maksu jõustumisel majanduslikult toime tulla ning 39% olid seisukohal, et automaks saab olema kavandataval kujul arvestatav osa nende pere iga-aastasest eelarvest.

Kavandatava mootorisõidukimaksu jõustumise korral hindasid 41,4% vastanutest varasemalt kavandatud väikebussi või sõiduauto ostuplaani teostamist ebatõenäoliseks ning 4,3% perekondadest kaalub ainsast sõiduvahendist loobumist. Toodi esile, et peretoetuste vähenemine 2024. aastast ning täiendavate maksude tõusmise koosmõju avaldab pere eelarvele suurt survet.

Auto on lasterikka pere igapäevaelu korraldamiseks ülioluline tarbeese, mis tagab pere ladusa toimetuleku, võimaldab vanematel käia tööl, lastel koolis/lasteaias/huviringis, saada pereliikmetel osa tervishoiu teenustest ning teha vajalikke sisseoste (toit, majapidamisvahendid jm). Enamikes peredes on sõiduk ainus vahend, mille abil hoitakse sidet vanavanemate ja muu tugivõrgustikuga, kellega üht leibkonda ei jagata.

Kõige suurem mootorisõidukimaksu koormus langeb kavandatava seaduse kohaselt maal elavatele suurperedele, kes kasutavad 7-kohalisi autosid/väikebusse, kellel on vahemaad tööle, kooli ja lasteaeda vähemalt 40km ja rohkem ning kel puudub ühistranspordi kasutamise võimalus. Olemasoleva mootorisõidukimaksu kalkultatsiooni järgi on 7-kohalise auto omamine aga kallima aastamaksuga, kui kahe 5-kohalise sama vana auto omamine.

Kavandatav maks süvendab linna ja maalaste ebavõrdset ligipääsu teenustele, s.h. haridusele, huviharidusele ja kultuurile. Arvestatav hulk perekondi kaaluvad laste huvitegevusest loobumist. Küsitluse tagasiside näitab, et paljudes piirkondades on ühistranspordi kättesaadavus piiratud või puudulik ning ei vasta pere vajadustele. Näiteks: „Külas on küll bussipeatuse silt, kuid pole mitte kunagi ühtegi bussi näinud“.

Oleme oma muret ja seisukohti väljendanud ka rahandusministrile ning osalenud selleteemalisel arutelul 22. jaanuaril toimunud Riigieelarve kontrolli erikomisjoni istungil, kus rahandusminister Mart Vörklaev nentis meie murele vastates, et suurtel peredel ongi suuremad kulud. „*Oleme arutanud suurperede võimalusi ja probleeme. Meie lasterikastel peredel on ühed Euroopa suurimad toetused ja seda eeskätt, et suurematel peredel ongi suuremad kulud. Seda me teame, see on nii olnud ja see on nii ka tulevikus ja seetõttu riik ongi otsustanudki meie suuri peresid päris tugevalt toetada. See toetus ongi ju mõeldud täiendavate kulude katmiseks (sh automaks)*“. Säärane ministri õigustus maksu kehtestamisele läheb vastuollu aga kahe olulise põhimõttega:

- 1) Lasterikkad pered on põhiseaduse § 28 alusel riigi erilise kaitse all, sarnaselt puuetega inimestele. Kui puuetega inimestele on riik automaksu kehtestamise seisukohalt näinud ette erisusi, sj tõstes ka toetusi mh seetõttu, et võimaldada tagada isikute liikuvus¹, siis lasterikastelt peredelt on vastupidi – 2024. aastal kärbitud peretoetusi 200 euro võrra vähemaks, millele lisanduvad 2025. aastal ka tulumaksusoodustuse erisuste kadu ja huvitegevustoetuse lõppemine, mis puudutab kõige enam just neid perekondi, kus kasvab lapsi keskmisest rohkem. Kõige otsesem sihtgrupp, kes sellest kaotab, on lapsed, sest nende

¹ Signe Riisalo avaldab, palju puuetega inimeste toetused automaksu tules tõusevad. 16.01.2024. Delfi. Kättesaadav: <https://www.delfi.ee/artikkel/120262667/signe-riisalo-avaldab-palju-puuetega-inimeste-toetused-automaksu-tuules-tousevad>.

elustandard saab kujuneda vaid vanemate käsustuses olevatest vahenditest. **Seega lasterikka pere eelarvelised vahendid järjepidevalt aina kahanevad, ent maksukoormus seejuures tõuseb.** Säärane vahetegemine ühe ja sama põhiseaduse sätte kaitsealasse kuuluva sihtgrupi puhul on täiesti põhjendamatu ning õiguslikult lubamatu.

- 2) Lasterikka pere toetus kehtestati 2017. aasta 1. juulil, mida põhjendas toonane sotsiaalkaitseminister nõnda: „*Lasterikka pere toetus annab peredele täiendava kindlustunde – nii neile, kus juba kasvab kolm ja rohkem last kui ka neile, kes alles mõtlevad kolmanda lapse saamisele,*“ ütles sotsiaalkaitseminister Kaia Iva. „*Eesmärk on vähendada igapäevaselt lapsi kasvatava vanema koormust lastega seotud kulutuste kandmisel ja väärtustada laste kasvatamist suures peres.*“ Lasterikka pere toetuse kehtestamisel on alati olnud kaks eesmärki, mis tuleb väga selgesti välja ka seda kehtestava seaduse eelnõust – ühest küljest kulude vähendamine (seejuures ka sündivuse toetamine) ning teisest küljest perede väärtustamine. Kui õigustada aga iga järgnevat maksumuudatust väitega, et lasterikkad pered juba saavad riigilt peretoetusi, millega nad võivad aina uusi tekkivaid kulusid katta, siis läheb tänane valitsuskoalitsioon selgelt vastuollu põhimõtetega, mille alusel lasterikka peretoetus üldse loodi ning võtab keskmisest enam lapsi kasvatavatelt vanematelt väärtuse, mida nad auga kannavad. Ka kahandab see ilmselgelt toetuse üht eesmärki – sündimuse suurendamine – sest kui toetused pole järjepidevad, neid kärbitakse või nende arvelt muutub laste kasvatamine riigis aina kulukamaks, ei toeta see enamate laste sündi üksnes majanduslike tõkete tõttu. Selle probleemiga on riik juba 2017. aastal tegelenud – edukalt² – ent paradoksaalsel moel oleme 2024. aastal jõudnud jälle alguspunkti tagasi, et mitte öelda veel sügavamelegi sellest, sest lapsi sünnib teadlaste sõnul rekordvähe³.

Hea Riigikogu liige! Palun ära nõustu valitsusesindaja(te) üleoleva ja suurperesid solvava seisukohaga! Mootorsõidukimaksu kavandamisel ei ole planeeritud täiendavat tuge suurperedele, vaid seda on juba vähendatud, hoolimata teadlaste seisukohtadest ning erinevate seaduseelnõude mõjuanalüüsist.

Käesolevast, 2024. aastast, tõusis käibemaks, maamaks, vähenesid peretoetused, enam ei arvestata täiendavat maksuvaba tulu ei laste, abikaasa ega ka eluasemelaenu intresside eest, kaob lasterikka pere huvihariduse toetus, alanud on diskussioon vanemahüvitise korra muutmiseks. Juba kehtima hakanud ning otsustatud maksutõusud ning planeeritav mootorsõidukimaks oma koosmõjus on lasterikka pere eelarvele väga koormav ja selgelt ülejätkäiv. Juhime tähelepanu ka sellele, et ka mitmed üliolulised teenused lastega peredele, s.h lasteaegade kohatasud ning huviringide tasud on viimase aasta jooksul valdavalt ja märkimisväärselt tõusnud.

Läbiviidud küsitluse tulemusena saame väita, et lasterikka pere vaates on valitsuskoalitsiooni eelarvepoliitika teravik sihitatud ennekõike lastega perede toimetulekule ja turvatundele ehk laialt

² H. Mihelson. Üha rohkem peresid saab kolmanda lapse. Postimees. Kättesaadav: <https://www.postimees.ee/4496786/uha-rohkem-peresid-saab-kolmanda-lapse>.

³ A. Altosaar. Teadlased: kriisid mõjutavad sündimust ja rännet. Postimees. Kättesaadav: <https://www.postimees.ee/7941653/grafikud-teadlased-kriisid-mojutavad-sundimust-ja-rannet>.

kõlanud vastutustundlik rahanduspoliitika on tulnud ennekõike lastega perede arvelt. Süvenenud on ebakindlus tuleviku osas ning õõnestatud on riigi usaldusväärsus.

Kavandatav mootorsõidukimaksu maksumäär on kõrge, see ei arvesta keskmise sissetulekuga lastega pere maksevõimet ning ei erguta keskkonnasäästlikemate ning turvalisemate autode ostmist. Kavandatav seadus on vastuolus eraomandi kaitse põhimõttega, s.t. maal elavad inimesed ning suurpered on sunnitud hädavajalikust autost loobuma.

Eesti Lasterikaste Perede Liidu hinnangul on kavandatav mootorsõidukimaks suurele osale lasterikastele peredele liigselt koormav ning on seetõttu Eesti riigile kahjulik.

Eesti Lasterikaste Perede Liidu tegevuse eesmärgiks on läbi huvikaitse ja koostöö suurendada lasterikaste perede turvatunnet ja elukvaliteeti. Võrgustikku kuulub 3900 kolme ja enama lapsega leibkonda.

Lugupidamisega

/Allkirjastatud digitaalselt/

Aage Õunap

Eesti Lasterikaste Perede Liidu president